

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми
Л.Ю.Матенчук

« 31 » 08 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Промислова екологія

Рівень вищої освіти	початковий (короткий цикл)
Освітній ступінь	молодший бакалавр
Галузь знань	18 Виробництво та технології
Спеціальність	181 «Харчові технології»
Освітня програма	Харчові технології
Факультет	інженерно-технологічний

Умань – 2021 р.

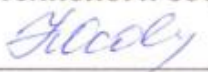
Робоча програма навчальної дисципліни «Промислова екологія» для здобувачів вищої освіти спеціальності 181 «Харчові технології» освітньої програми Харчові технології. – Умань: Уманський НУС, 2021. 16 с.

Розробник:

Желєзна Валерія Валеріївна, доцент кафедри технології зберігання і переробки зерна, кандидат сільськогосподарських наук

Протокол від «27» серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри технології зберігання і переробки зерна

 (професор Осокіна Н.М.)

«27» серпня 2021 року

Схвалено науково-методичною комісією інженерно-технологічного факультету

протокол від «31» 08 2021 р. № 1

Голова І.І. Заморська

«31» 08 2021 р.

© УНУС, 2021 рік
© Желєзна В.В., 2021 рік
© Герасимчук О.П., 2021 рік

1.Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти, назва ОП	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Галузь знань – 18 «Виробництво та технології»	Нормативна	
Модулів – 3	Спеціальність – 181 «Харчові технології»	Рік підготовки:	
Змістових модулів – 14		2-й	
		Семестр	
Загальна кількість годин – 120		3-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3,5 самостійної роботи студента – 3,5	Рівень вищої освіти – початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти Освітня програма – Харчові технології	Лекції	
		26 год.	
		Практичні, семінарські	
		Лабораторні	
		34 год.	
		Самостійна робота	
60 год.			
		Індивідуальні завдання: 4 год.	
		Вид контролю: екзамен	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета курсу – вивчення основ екологічних знань, екологічної культури, дбайливого відношення до використання природних ресурсів. Вивчення причин виникнення екологічного забруднення технологічними процесами виробництва зернопереробної галузі і можливих шляхів його уникнення.

Завданнями дисципліни є вивчення: способів вдосконалення, експлуатації систем очищення промислових викидів; джерел впливу промислових підприємств на навколишнє середовище; впливу технологічних процесів виробництва на навколишнє середовище; організації природоохоронної діяльності на підприємстві.

Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки здобувачів вищої освіти. Дисципліна Промислова екологія є частиною циклу фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки здобувачів вищої освіти відповідно до ОП Харчові технології (молодший бакалавр). Передують вивченню дисципліни: (Економіка та управління харчових виробництв), (Безпека життєдіяльності); (Процеси та апарати харчових виробництв); (Харчова хімія)

Дисципліна передує: ОК 16 (Технології харчових виробництв), ОК 17 (Стандартизація, контроль якості та безпечність продуктів харчових виробництв).

Компетентності:

K10 Прагнення до збереження навколишнього середовища

K25 Здатність до розв'язання типових спеціалізованих задач і вирішення проблем у галузі харчових технологій на основі розуміння сутності їхнього виникнення

Програмні результати навчання

PH 12 Мати базові знання і поняття, достатні для забезпечення екологічної чистоти виробництва

PH 21 Вміти розв'язувати типові спеціалізовані задачі в галузі харчових технологій, виявляти причини виникнення виробничих ситуацій і знаходити шляхи їхнього вирішення

3. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1. ЗАХИСТ АТМОСФЕРНОГО ПОВІТРЯ ВІД ТЕХНОГЕННОГО ЗАБРУДНЕННЯ

Змістовий модуль 1. Вступ. Теоретичні основи промислової екології. Предмет промислової екології та її місце в системі загальної екології. Головні екологічні закони.

Змістовий модуль 2. Навколишнє середовище на промислових підприємствах. Види забруднення навколишнього середовища. Природне і антропогенне забруднення. Енергетичне забруднення довкілля. Фізичне, механічне, біологічне, геологічне, хімічне антропогенні забруднення.

Змістовий модуль 3. Основні види енергетичного забруднення довкілля. Теплове забруднення. Віброакустичне забруднення. Радіоактивне забруднення та іонізуючі випромінювання.

Змістовий модуль 4. Загальна характеристика викидів в атмосферу. Групи антропогенних викидів в атмосферу. Основні шляхи зниження забруднення повітряного середовища. Вивчення систем очищення викидів в атмосферу.

Змістовий модуль 5. Захист атмосферного повітря від викидів промислового газу. Очищення викидів газо- і пароподібних домішок. Апарати сухого очищення газів від пилу. Електрофільтри. Установки мокрого очищення газів. Метод абсорбції, адсорбції, десорбції, хемосорбції, каталітичний та біохімічний методи очищення. Метод термічної нейтралізації. Вибір типу очисних пристроїв та фільтрів.

Модуль 2. ЗАХИСТ ВОДНИХ І ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ВІД ТЕХНОГЕННОГО ЗАБРУДНЕННЯ

Змістовий модуль 6. Основні джерела забруднення водоймищ. Джерела забруднення атмосфери. Забруднення природних вод України. Основні види стічних вод. Особливості забруднення побутовими стічними водами.

Змістовий модуль 7. Механічні методи очищення стічних вод. Хімічні та фізико-хімічні методи очищення стічних вод. Біологічне та термічне очищення стічних вод. Проціджування та відстоювання. Нафтовловлення, усереднення. Виділення механічних домішок у полі дії відцентрових сил та фільтрування. Хімічні методи очищення стічних вод. Фізико-хімічні методи очищення стічних вод. Біологічне очищення стічних вод. Термічне очищення стічних вод.

Змістовий модуль 8. Захист літосфери. Ґрунти та поверхня землі. Рациональне використання земельних надр. Охорона ґрунтів.

Модуль 3. УТИЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ВІДХОДІВ. ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ

Змістовий модуль 9. Створення маловідходних та безвідходних технологічних процесів. Закриті технологічні процеси. Антропогенний циклічний коло обіг речовин та енергії. Безвідходні та маловідходні технології. Способи знешкодження, утилізації та захоронення токсичних відходів. Основні шляхи створення закритих технологічних процесів. Загальні принципи створення оборотних систем водопостачання підприємств.

Змістовий модуль 10. Системи перероблення та утилізації промислових відходів. Переробка та утилізація відходів хімічних виробництв. Переробка відпрацьованих олив, вторинних паливо-енергетичних матеріалів.

Змістовий модуль 11. Контроль стану навколишнього середовища та оцінювання промислового впливу на довкілля. Екологічний моніторинг. Екологічна експертиза та паспортизація підприємств. Економічне оцінювання екологічних збитків. Моделювання і прогнозування процесів у навколишньому середовищі. Екологічний моніторинг.

Змістовий модуль 12. Основні напрямки діяльності щодо захисту довкілля від промислового забруднення. Правові аспекти забезпечення екологічної безпеки в Україні. Забезпечення належного рівня екологічної безпеки промислових підприємств.

Змістовий модуль 13. Міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища. Вплив промисловості на біосферу. Політика та основні завдання міжнародного співробітництва в галузі охорони навколишнього середовища. Міжнародні неурядові організації та програми. Основні пріоритети навколишнього природного середовища і раціонального використання природних ресурсів. Екологічна конверсія антропогенної діяльності.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Захист атмосферного повітря від техногенного забруднення												
Змістовий модуль 1. Вступ. Теоретичні основи промислової екології.	6	2				4						
Змістовий модуль 2. Навколишнє середовище на промислових підприємствах.	6	2				4						
Змістовий модуль 3. Основні види енергетичного забруднення довкілля.	7	2				5						
Змістовий модуль 4. Загальна характеристика викидів в атмосферу.	6	2				4						
Змістовий модуль 5. Захист атмосферного повітря від викидів промислового газу. Очищення викидів газо- і пароподібних домішок.	13	2		6		5						
Разом за модулем 1	38	10		6		22						
Модуль 2. Захист водних і земельних ресурсів від техногенного забруднення												
Змістовий модуль 6. Основні джерела забруднення водоймищ.	6	2				4						

Змістовий модуль 7. Механічні методи очищення стічних вод. Хімічні та фізико-хімічні методи очищення стічних вод. Біологічне та термічне очищення стічних вод.	10	2		4		4							
Змістовий модуль 8. Захист літосфери.	11	2		4		5							
Разом за модулем 2	27	6		8		13							
Модуль 3. Утилізація промислових відходів. Охорона довкілля та екологічний моніторинг													
Змістовий модуль 9. Створення маловідходних та безвідходних технологічних процесів. Замкнені технологічні процеси.	7	2				5							
Змістовий модуль 10. Системи перероблення та утилізації промислових відходів.	11	2		4		5							
Змістовий модуль 11. Контроль стану навколишнього середовища та оцінювання промислового впливу на довкілля. Екологічний моніторинг.	11	2		4		5							
Змістовий модуль 12. Основні напрямки діяльності щодо захисту довкілля від	13	2		6		5							

промислового забруднення.												
Змістовий модуль 13. Міжнародне співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища. Вплив промисловості на біосферу.	13	2		6		5						
Разом за модулем 3	55	10		20		25						
Усього годин за курсом	120	26		34		60						

5. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1	Модуль 1. Змістовий модуль 5: Очищення атмосферного повітря за допомогою використання сучасних повітряних фільтрів	6	
2	Модуль 2. Змістовий модуль 7. Способи очищення води від забруднювачів	4	
3	Модуль 2. Змістовий модуль 8. Сучасні способи очистки ґрунтів	4	
4	Модуль 3. Змістовий модуль 10. Використання вторинних ресурсів (промислових відходів)	4	
5.	Модуль 3. Змістовий модуль 11. Система показників, що характеризують рівень використання на підприємстві природних ресурсів	4	
6	Модуль 3. Змістовий модуль 12. Паспортизація екологічно небезпечних територій	6	
7	Модуль 3. Змістовий модуль 13. Визначення розмірів плати за забруднення ґрунтів	6	
	<i>Разом</i>	34	

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Модуль 1. Захист атмосферного повітря від техногенного забруднення	

	<p>Основні екологічні проблеми та причини їх виникнення</p> <p>Глобальні проблеми екології</p> <p>Екологія – наукова база охорони навколишнього середовища</p> <p>Корисні копалини та екосистема</p> <p>Водні ресурси та екосистема</p> <p>Земельні ресурси та екосистема</p> <p>Корисні копалини та екосистема</p> <p>Атмосферне повітря та екосистема</p> <p>Заповідна справа. Збереження біорізноманіття.</p>	22
2	<p>Модуль 2. Захист водних і земельних ресурсів від техногенного забруднення</p> <p>Техногенні катастрофи та стихійні лиха</p> <p>Екологічні катастрофи під час надзвичайних подій</p> <p>Концепція стійкого розвитку</p> <p>Визначення збитків, що завдаються навколишньому середовищу господарською діяльністю промислових підприємств</p> <p>Ефективність заходів з охорони навколишнього природного середовища</p> <p>Джерела шуму та вібрації на промислових підприємствах</p> <p>Захист довкілля від електромагнітних полів</p>	13
3	<p>Модуль 3. Утилізація промислових відходів. Охорона довкілля та екологічний моніторинг</p> <p>Загальна характеристика основних способів підготовки та переробки промислових твердих відходів</p> <p>Організація процесу паспортизації, відповідальні особи, оформлення документації</p> <p>Оцінка екологічних збитків</p> <p>Причини необхідності екологічної паспортизації природних і антропогенних об'єктів</p>	25
	Разом	60

7. Індивідуальні завдання

До індивідуального завдання віднесено такий вид самостійного опрацювання матеріалу, **як підготовка презентації** з відповідної теми змістового модуля. На початку семестру студент отримує тему для виконання презентації у викладача дисципліни. За темою отриманої презентації студент-виконавець виступає з короткою доповіддю (5–7 хвилин). У обговоренні може взяти участь будь-який студент групи.

За **належне оформлення** презентації, **змістове повідомлення** його матеріалів **на занятті** (лабораторне, семінарське) автор може отримати **до 10 балів**, активні учасники дискусії за цими матеріалами – до **2 балів**.

7.1. Тематика презентацій з дисципліни

Модуль 1.

Захист атмосферного повітря від техногенного забруднення

Реферат 1. Основні екологічні проблеми та причини їх виникнення

Реферат 2. Глобальні проблеми екології

Реферат 3. Екологія – наукова база охорони навколишнього середовища

Реферат 4. Водні ресурси та екосистема

Реферат 5. Земельні ресурси та екосистема

Реферат 6. Корисні копалини та екосистема

Реферат 7. Атмосферне повітря та екосистема

Реферат 8. Заповідна справа. Збереження біорізноманіття.

Модуль 2.

Захист водних і земельних ресурсів від техногенного забруднення

Реферат 9. Техногенні катастрофи та стихійні лиха

Реферат 10. Екологічні катастрофи під час надзвичайних подій

Реферат 11. Концепція стійкого розвитку

Реферат 12. Визначення збитків, що завдаються навколишньому середовищу господарською діяльністю промислових підприємств

Реферат 13. Ефективність заходів з охорони навколишнього природного середовища

Реферат 14. Джерела шуму та вібрації на промислових підприємствах

Реферат 15. Захист довкілля від електромагнітних полів

Модуль 3

Утилізація промислових відходів.

Охорона довкілля та екологічний моніторинг

Реферат 16. Оцінка екологічних збитків

Реферат 17. Загальна характеристика основних способів підготовки та переробки промислових твердих відходів

Реферат 18. Причини необхідності екологічної паспортизації природних і антропогенних об'єктів

Реферат 19. Організація процесу паспортизації, відповідальні особи, оформлення документації

8. Методи навчання

В рамках вивчення дисципліни «Промислова екологія» передбачається проведення занять таких видів: лекції (26 години), лабораторні заняття (34 годин), самостійна робота (60 годин).

8.1 Традиційні методи (технології) навчання

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами очності та демонстрацією дослідів. Лекція покликана формувати в студентів основи

знань з певної наукової галузі, а також визначити напрямок, основний зміст і характер усіх інших видів навчальних занять та самостійної роботи студентів з відповідної навчальної дисципліни.

Лабораторне заняття – вид заняття, на якому студенти під керівництвом викладача проводять натурні або імітаційні експерименти чи досліди в спеціально обладнаних навчальних лабораторіях з використанням устаткування, пристосованого для умов навчального процесу. Дидактичною метою лабораторного заняття є практичне підтвердження окремих теоретичних умінь та навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, методикою експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі. Перелік тем лабораторних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни.

8.2 Інноваційні методи (технології) навчання

Проблемні лекції – направлені на розвиток логічного мислення студентів і характеризуються тим, що коло питань теми обмежується двома-трьома ключовими моментами; увага студентів концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів з роздачею студентам під час лекції друкованого матеріалу та виділенням головних висновків з питань, що розглядаються. При викладанні лекції студентам даються питання для самостійного розмірковування, проте лектор сам відповідає на них, не чекаючи відповідей студентів. Система питань у ході лекції має активізуючу роль, спонукає студентів сконцентруватися і почати активно мислити в пошуках правильної відповіді.

Кейс-метод – метод аналізу конкретних ситуацій, який дає змогу наблизити процес навчання до реальної практичної діяльності спеціалістів і передбачає розгляд виробничих, управлінських та інших ситуацій, складних конфліктних випадків, проблемних ситуацій, інцидентів у процесі вивчення навчального матеріалу.

Презентації – виступи перед аудиторією, використовуються для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, звіту про виконання індивідуальних завдань, інструктажу, демонстрації нових товарів та послуг.

Рольові ігри – форма активізації студентів, за вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Ділові ігри – метод імітації (наслідування, відображення) прийняття управлінських рішень у різноманітних ситуаціях шляхом гри (програвання, розігрування) за правилами, що вже існують або розробляються самими учасниками. Він реалізуються через самостійне вирішення студентом поставленої проблеми за умови недостатності необхідних знань, коли студент змушений самостійно опанувати новий зміст або шукати нові зв'язки у вже засвоєному матеріалі.

8.3 Дистанційне навчання

Дистанційне навчання – індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини,

який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. Дистанційне навчання в Уманському НУС здійснюється відповідно до положення «Про систему управління навчанням moodle Уманського національного університету садівництва» <https://www.udau.edu.ua/assets/files/legislation/polozhennya/2016/Polozhennya-pro-sistemu-upravlinnya-navchannyam-Moodle-Umanskogo-NUS.pdf>

Навчальні матеріали з дисципліни «Промислова екологія» для дистанційного навчання розміщені на платформі moodle <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=555>

8.4 Перелік наочних засобів навчання

– слайдові презентації у програмі Microsoft Office Power Point; відео-презентації; інформаційні стенди у навчальній аудиторії; нормативно-технічна документація, зразки ґрунтів, води, рослинних об'єктів.

9. Методи контролю

Контроль рівня засвоєння студентами матеріалу з курсу «Промислова екологія» проводиться за допомогою поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль здійснюється оцінюванням кожного лекційного та лабораторного заняття. Лекційні заняття оцінюються за активну участь у дискусії, ведення конспекту лекції. Лабораторне заняття оцінюється за рівень підготовки до його проведення, ступеню володіння матеріалом, відповіді на тестові запитання, активність в обговоренні презентацій, чітке виконання, оформлення і вчасний захист лабораторної роботи. Поточний контроль виконання самостійного завдання здійснюється відповідно до графіку. Модульний контроль проводиться у формі очного та on-line тестування (з використанням системи управління навчанням Moodle <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=555>).

Підсумковий контроль навчальної діяльності студентів здійснюється у формі екзамену, результати якого оприлюднюються в журналі академічної групи.

10. Розподіл балів, що отримують студенти

<i>Поточне тестування та самостійна робота</i>							<i>Екзамен</i>	<i>Сума</i>
Модуль 1	Модуль 2		Модуль 3				30	100
ЗМ5	ЗМ7	ЗМ9	ЗМ11	ЗМ12	ЗМ13	ЗМ14		
10	10	10	10	10	10	10		

ЗМ1, ЗМ2 ... ЗМ4 – змістові модулі.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, диф. заліку, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Промислова екологія: Метод. вказівки для здобувачів вищої освіти спеціальності 181 «Харчові технології» освітньої програми Харчові технології. Умань: Уманський НУС, 2021. 45 с.

2. Промислова екологія. Методичні вказівки до виконання самостійної роботи для здобувачів вищої освіти спеціальності 181 «Харчові технології» освітньої програми Харчові технології. Умань: Уманський НУС, 2021. 8 с.

3. Конспект лекцій з курсу «Промислова екологія» для здобувачів вищої освіти спеціальності 181 «Харчові технології» освітньої програми Харчові технології. – Умань: Уманський НУС, 2021. 245 с.

12. Рекомендована література

Основна

1. Апостолюк С. О., Джигирей В. С., Апостолюк А. С. Промислова екологія : навч. посіб. К: Знання, 2005. 474 с.

2. Іваненко О.І., Носачова Ю.В. Техноекологія: Підручник. Київ: Кондор, 2017. 294 с.

3. Клименко М. О., Залеський І.І. Техноекологія: навч. посіб. К.: Академія, 2011. 256 с.

4. Носачова Ю.В., Іваненко О.І., Вембер В.В. Екологічна безпека інженерної діяльності. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2020. 230 с.

5. Авраменко С.Х., Волошин М.Д. та ін. Приклади та задачі по основам промислової екології. Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2000. 128 с.
6. Авраменко С.Х., Гуляев В.М., Волошин М.Д. Екологія міських систем та основних виробництв промисловості. Приклади і задачі. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2007. 420 с.
7. Джигирей В.С., Сторожук В.М., Яцюк Р.А. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища. Л.: Афіша, 2000. 272 с.
8. Джигирей В.С. Основи екології та охорона навколишнього середовища : навч. посіб. 5-те вид., виправл. і допов. К. : Т-во "Знання", КОО, 2007. 422 с.
9. Сторожук В.М. Виробничий шум: природа та шляхи зниження. К.: Основа, 2003. 384 с.

Додаткова

1. Голубев И.Р., Новиков Ю.В. Окружающая среда и транспорт. М. Транспорт, 1987. 207с.
2. Иванов В.Н. и др. Экология и автомобилизация. К.: Будивельник, 1990. 128с.
3. Харьковский Б.Т. Основы промышленной экологии. К.: ИСИО, 1983. 100 с.
4. Луканин В.Н., Трофименко Ю.В. Промышленно-транспортная экология. М.: Высш. шк., 2001. 273 с.
5. Руденко С.С., Костишин С.С. та ін. Загальна екологія. Практичний курс. Чернівці: Рута, 2002.
6. Білявський Г.О., Фурдуй Р.С., Костіков І Ю. Основи екології. К.:Либідь, 2004. 408 с.
7. Канило П.М. Бей И.С., Ровенский А.И. Автомобиль и окружающая среда. Харьков : Прапор, 2000. 304 с.
8. Царенко О.М. та ін. Основи екології та економіка природокористування. – Суми: Університетська книга, 2001. – 326 с.
9. Методика визначення розмірів плати і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища України. К.: Мінохорони навкол. прир. серед. України. Наказ від 16 квітня 1993 за № 35.
10. Нормативи збору за забруднення навколишнього природного середовища. К.: Каб. Мін. України. Пост. від 28 березня 2003 р. за № 402.
11. Временная типовая методика определения экономической эффективности осуществления природоохранных мероприятий и оценки экономического ущерба, причиняемого народному хозяйству загрязнением окружающей среды . М: АМ СССР, Экономика, 1986. 94 с.
12. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. К.: Наказ № 38 від 18.05.95 р. Мінохорони навколишнього середовища та ядерної безпеки, 1995. 16 с.
13. Постанова Каб. Мін-в України №303 від 1.03.1999 р. "Про затвердження порядку встановлення нормативного збору за забруднення

навколишнього природного середовища і стягнення цього збору. К.:1999. 12 с.

14. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Наказ №37 Каб .Мін. від 18.05.1995 р. – К.: 1995. 21 с.

13. Інформаційні ресурси

1. Бібліотека УНУС – <http://library.udau.edu.ua>
2. Офіційний сайт УНУС – <http://www.udau.edu.ua>
3. Інформаційний пакет ЄКТС – <https://ects.udau.edu.ua/ua/informaciya-po-programam.html?level=master>
4. Кафедра технології зберігання і переробки зерна – <https://zerno.udau.edu.ua>
5. Світова цифрова бібліотека – <http://www.wdl.org/ru>
6. Енциклопедія сучасної України – <http://esu.com.ua>
7. Сторінка дисципліни в системі Moodle – <https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=888>

14. Зміни у робочій програмі на 2021 рік

Курс введений вперше до освітньо-професійної програми підготовки здобувачів початкового рівня вищої освіти освітнього ступеня молодший бакалавр.